

علی بن عیسی بهاء‌الدین اربلی

ابوالحسن علی بن عیسی هگاری بهاء‌الدین اربلی، محقق، مورخ، ادیب و شاعر نامبردار شیعی سده هفتم بود.

فهرست مندرجات

- ۱ - معرفی اجمالی
- ۲ - بیوگرافی اربلی
- ۳ - اساتید بهاء‌الدین اربلی
- ۴ - شاگردان و راویان
- ۵ - اربلی از منظر دانشمندان
 - ۵.۱ - شیخ حر عاملی
 - ۵.۲ - علامه امینی صاحب‌الغدیر
- ۶ - اندیشه‌های نب
 - ۶.۱ - شیدای اهل بیت
 - ۶.۲ - سوگوار امام حسین
- ۷ - سیاستمدار متدین
- ۸ - اربلی در زمان حکومت تاج‌الدین بن صلابیا
- ۹ - اربلی در زمان حکومت علاء‌الدین عطاملک جوینی
- ۱۰ - اربلی در سال ۶۸۰
- ۱۱ - اربلی در سال ۶۸۷
- ۱۲ - تاریخ وفات اربلی
- ۱۳ - مناصب سیاسی اربلی
- ۱۴ - مذهب اربلی از دیدگاه افندی اصفهانی
- ۱۵ - شیعه بودن اربلی
- ۱۶ - مقامات علمی اربلی
- ۱۷ - اربلی از شاعران و نثر نویسان بزرگ سده هفتم
- ۱۸ - اربلی از راویان شعر حضرت علی
- ۱۹ - قدرت شاعری اربلی
- ۲۰ - فرزند اربلی
- ۲۱ - آثار و تألیفات اربلی
 - ۲۱.۱ - اقرار به شیعه بودن خود در مقدمه کتاب
 - ۲۱.۲ - روش اربلی در تألیف کشف‌الغمة
 - ۲۱.۳ - منابع کتاب کشف‌الغمة
 - ۲۱.۴ - تلخیص کشف‌الغمة
 - ۲۱.۵ - التذکره الفخریة
 - ۲۱.۶ - محتوی التذکره الفخریة
 - ۲۱.۷ - تاریخ تألیف التذکره الفخریة
 - ۲۱.۸ - ویژگی‌های التذکره الفخریة
 - ۲۱.۹ - رساله الطیف
 - ۲۱.۱۰ - دیوان شعر
 - ۲۱.۱۱ - المقامات الاربع
 - ۲۱.۱۲ - چند رساله
 - ۲۱.۱۳ - جلوه العشق و خلوة المشتاق
 - ۲۱.۱۴ - نزهة الاخبار فی ابتداء الدنيا و قدر القوى الجبار
- ۲۲ - آثار منسوب به اربلی
- ۲۳ - رحلت
- ۲۴ - فهرست منابع
- ۲۵ - پانویس
- ۲۶ - منبع

علی بن عیسی اربلی در اوایل قرن هفتم هجری در **شهر اربل** به دنیا آمد. او بعد از اتمام تحصیلات و کسب علوم رایج عصر خویش در نزد اساتید فن و نخبگان آن دوران به ترویج فرهنگ **اسلام** پرداخت. وی در فن نگارش و شعر و ادب، مورد توجه عالمان دانش دوست و حکمان عالم پرور قرار گرفت. در دوران جوانی و اواخر خلافت حکمرانان **بنی عیسی** در زنگنه خویش به فن کتابت و نویسندگی اشتغال داشت و بعد از آن که هلاکوخان مغول بر شهر های اسلامی، از جمله **بغداد** استیلا یافت و حکومت **بغداد** به دست خاندان با کفایت و دانش دوست جوینی افتاد، علی بن عیسی اربلی نیز به آنان پیوست و تا اواخر عمر در «دیوان انشاء» (اداره اسناد رسمی و مکاتبات دولتی) با آنان به ویژه **عطاءالملک جوینی** معروف به علاءالدین همکاری نزدیک داشت.

اربلی در دوران زندگی خویش با دانشمندان بزرگ اسلامی همچون **خواجه نصیر الدین طوسی**، **سید رضی الدین علی بن موسی بن طاووس**، **یوسف بن مطهر حلّی** (پدر **علامه حلّی**) و **حسن بن یوسف بن مطهر حلّی** (علامه حلّی) معاصر و مرتبط بود. وی همچنین مورد توجه مردان سیاست و وزارت در عصر خود از جمله **ابن علقمی**، ابوطالب مؤید الدین محمد بن علقمی آخرین وزیر دولت بنی عیسی بود. وی ۱۴ سال در سمت وزارت به جامعه اسلامی به ویژه شیعیان خدمت شایان نمود. او سیاستمداری شیعی مذهب، عدالت پرور، فرهنگ دوست، اهل تحقیق و تفکر، خوشنویس و مروج علم و مکتب بود. وی در سال ۶۵۷ - یک سال بعد از فتح بغداد توسط هلاکوخان مغول - در همان شهر درگذشت.

وزیر دانش دوست و **شیعه** او **عطاءالملک جوینی** و برادرش شمس الدین بوده است.

از متون تاریخی بر می آید که پدر وی امیر فخر الدین ابو الفتح اربلی مدتی حکومت اربل را عهده دار بوده است. اربلی در علوم مختلف اسلامی همچون **حدیث**، **تاریخ**، **رجال**، **فقه** و عقاید صاحب نظر و از نظریه پردازان سیاست آن روز بوده و فکر و تدبیر و انشاء و قلم وی در اتخاذ تصمیم های سیاستمداران عصر تأثیر فراوان داشته است.

بیوگرافی اربلی

بهاءالدین اربلی در اربل زاده شد و همانجا پرورش یافت.

[۱] عمر فروخ، تاریخ الادب العربی، ج ۳، ص ۶۶۱، ج ۳، بیروت ۱۹۸۹.

تنها کسی که تاریخ ولادت او را به صراحت ۶۲۵ دانسته **ابن حبیب حلّی** (متوفی ۷۷۹) است.

[۲] ابن حبیب، تذکرة النبیه فی ایام المنصور و بن یه، ج ۱، ص ۱۶۱، چاپ محمد مجامین، قاهره ۱۹۷۶-۱۹۸۶.

پدرش فخر الدین عیسی، معروف به **ابن جنّی** حکم اربل و نواحی آن بود و در ۶۶۴ در همانجا درگذشت.

[۳] ابن فوطی، تلخیص مجمع الادب فی معجم الاقرب، ج ۴، قسم ۳، ص ۲۷۴-۲۷۵، جزء ۴، قسم ۳، چاپ مصطفی جواد، دمشق ۱۹۶۵.

اساتید بهاءالدین اربلی

اربلی نزد شماری از علمای علمه و خاصه دانش آموخت و از بسیاری اجازه **روایت** یافت.

[۴] علی بن عیسی بهاءالدین اربلی، رساله الطیف، مقدمه جبوری، ص ۱۹۰۸، چاپ عبدالله جبوری، بغداد ۱۹۶۸/۱۳۸۸.

[۵] عبدالله بن عیسی افندی اصفهانی، ریاض العلماء و حیاض الفضلاء، ج ۴، ص ۱۶۶-۱۶۸، چاپ احمد حسینی، قم ۱۴۰۱.

[۶] عبدالحسین امینی، الغدیر فی الکتب و السنة و الادب، ج ۵، ص ۴۴۷-۴۴۶، ج ۲، بیروت ۱۳۹۷/۱۹۷۷، ج ۵، بیروت ۱۳۸۷/۱۹۶۷.

[۷] عمر فروخ، تاریخ الادب العربی، ج ۳، ص ۶۶۱، ج ۳، بیروت ۱۹۸۹.

برخی از آنان عبارتند از: **رضی الدین علی بن طاووس** (متوفی ۶۶۴) که اربلی با وی مباحثات علمی داشت، **جلال الدین عبدالحمید بن فخّار موسوی**، **تاج الدین علی بن انجب** معروف به **ابن ساعی بغدادی** (متوفی ۶۷۴)، **حافظ ابو عبدالله محمد بن یوسف گنجی شافعی** (متوفی ۶۵۷).

[۸] علی بن عیسی بهاءالدین اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الائمه، ج ۱، ص ۱۴، چاپ هاشم رسولی محلاّتی، بیروت ۱۴۰۱/۱۹۸۱.

[۹] علی بن عیسی بهاءالدین اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الائمه، ج ۱، ص ۱۰۸، چاپ هاشم رسولی محلاّتی، بیروت ۱۴۰۱/۱۹۸۱.

[۱۰] علی بن عیسی بهاءالدین اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الائمه، ج ۱، ص ۳۴۷، چاپ هاشم رسولی محلاّتی، بیروت ۱۴۰۱/۱۹۸۱.

[۱۱] علی بن عیسی بهاءالدین اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الائمه، ج ۱، ص ۳۶۳-۳۶۴، چاپ هاشم رسولی محلاّتی، بیروت ۱۴۰۱/۱۹۸۱.

[۱۲] علی بن عیسی بهاءالدین اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الائمه، ج ۲، ص ۷۵، چاپ هاشم رسولی محلاّتی، بیروت ۱۴۰۱/۱۹۸۱.

[۱۳] علی بن عیسی بهاءالدین اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الائمه، ج ۲، ص ۳۷۲، چاپ هاشم رسولی محلاّتی، بیروت ۱۴۰۱/۱۹۸۱.

[۱۴] علی بن عیسی بهاءالدین اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الائمه، ج ۳، ص ۴۳، چاپ هاشم رسولی محلاّتی، بیروت ۱۴۰۱/۱۹۸۱.

[۱۵] علی بن عیسی بهاءالدین اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الائمه، ج ۳، ص ۲۶۵، چاپ هاشم رسولی محلاّتی، بیروت ۱۴۰۱/۱۹۸۱.

[۱۶] عیسی قمی، کتب الکنی و الاقرب، ج ۱، ص ۲۰۰-۱۹۹، صیدا ۱۳۵۷-۱۳۵۸، چاپ افست قم.

[۱۷] عبدالحسین امینی، الغدیر فی الکتب و السنة و الادب، ج ۵، ص ۴۴۶، ج ۲، بیروت ۱۳۹۷/۱۹۷۷، ج ۵، بیروت ۱۳۸۷/۱۹۶۷.

شاگردان و روایان

علی بن عیسی اربلی، افزون بر تألیفات ارزشمند و خدمت شایان توجه فرهنگی و اجتماعی برای جوامع اسلامی، اندوخته های علمی و پژوهش های خود را - که محصول سال ها اندیشه و تفکر و زحمات شبانه روزی وی بود - بر عهده ای از انسان های مستعد و اندیشمند عرضه نمود، برخی از آنان عبارتند از:

۱. مجد الدین ابو الفضل بن یحیی بن علی طیبی.

۲. جمال الدین حسن بن یوسف بن مطهر حلّی.

۳. شیخ رضی الدین علی بن یوسف بن مطهر.

۴. سید شمس الدین محمد بن فضل علوی حسنی.

۵. شیخ تقی الدین بن ابراهیم بن محمد بن سالم.

۶. تاج الدین محمد بن علی اربلی.

۷. عماد الدین عبدالله بن محمد مکی،

۸. شرف الدین احمد بن عثمان نصیبی،

۹. شرف الدین احمد بن تاج الدین محمد.
۱۰. عزالدین ابو علی حسن بن ابی الهیجاء اربلی.
۱۱. تاج الدین ابوالفتح بن حسین بن ابی بکر اربلی.
۱۲. امین الدین عبدالرحمن بن علی بن ابی الحسن جزری.
۱۳. حسن بن اسحاق بن ابراهیم بن عبس موصلی.
۱۴. محمود بن علی بن ابی القاسم.
۱۵. عبدالرزاق بن الفوطی.
۱۶. شیخ عیسی بن محمد بن علی.

جمعی از بزرگان نیز نزد او درس خوانده و از او روایت کرده اند، از جمله علامه حلی و برادرش رضی الدین علی بن مطهر، احمد بن عثمان نصیبی فقیه مالکی، عبدالرزاق بن فوطی.

- [۱۸۱] محمد بن حسن حرّ عاملی، امل الامل، ج ۲، ص ۸، چاپ احمد حسینی، ج ۲، قم ۱۳۶۲ ش.
- [۱۹۱] محمد بن حسن حرّ عاملی، امل الامل، ج ۲، ص ۲۶، چاپ احمد حسینی، ج ۲، قم ۱۳۶۲ ش.
- [۱۹۲] محمد بن حسن حرّ عاملی، امل الامل، ج ۲، ص ۶۱، چاپ احمد حسینی، ج ۲، قم ۱۳۶۲ ش.
- [۱۹۳] محمد بن حسن حرّ عاملی، امل الامل، ج ۲، ص ۶۳، چاپ احمد حسینی، ج ۲، قم ۱۳۶۲ ش.
- [۱۹۴] محمد بن حسن حرّ عاملی، امل الامل، ج ۲، ص ۱۴۷، چاپ احمد حسینی، ج ۲، قم ۱۳۶۲ ش.
- [۱۹۵] محمد بن حسن حرّ عاملی، امل الامل، ج ۲، ص ۱۶۴، چاپ احمد حسینی، ج ۲، قم ۱۳۶۲ ش.
- [۱۹۶] محمد بن حسن حرّ عاملی، امل الامل، ج ۲، ص ۲۸۸، چاپ احمد حسینی، ج ۲، قم ۱۳۶۲ ش.
- [۱۹۷] عبدالحسین امینی، الغدیر فی الکتب و السنة و الادب، ج ۵، ص ۴۴۷-۴۴۸، ج ۲، بیروت ۱۳۹۷/۱۳۹۷، ج ۵، بیروت ۱۳۸۷/۱۹۶۷.
- [۱۹۸] مقدمه جبوری، ص ۲۰-۱۹، علی بن عیسی بهاءالدین اربلی، رساله الطیف، چاپ عبدالله جبوری، بغداد ۱۳۸۸/۱۹۶۸.
- جمعی نیز نزد او کشف الغمّه را قرائت کرده اند.
- [۱۹۹] محمد محسن آقابرزگ طهرانی، الذریعة الی تصانیف الشیعة، ج ۱، ص ۲۱۸-۲۱۹، چاپ علی نقی منزوی، بیروت ۱۳۸۳/۱۹۸۳.
- [۲۰۰] محسن امین، اعیان الشیعة، ج ۳، ص ۱۳۵، چاپ حسن امین، بیروت ۱۴۰۳/۱۹۸۳.

اربلی از منظر دانشمندان

← شیخ حر عاملی

علی بن عیسی اربلی دانشمندی فاضل و حدیث نگاری مورد اعتماد، شاعری ادیب و نوسنده ای متعهد و دارای فضائل اخلاقی و خصلت های پسندیده است. از تألیفات وی می توان به کتاب پرارج «کشف الغمّه فی معرفه الائمه» اشاره کرد که در موضوع خود کامل و نیکو نگاشته شده است. وی این کتاب را در شب ۲۱ ماه رمضان، شب قدر، در سال (۶۸۷) به پایان برده است. اربلی بیشتر اشعار خود را به مدح و ستایش اهل بیت و ائمه اطهار - علیهم السلام - اختصاص داده است.

[۲۰۱] امل الامل ج ۲، ص ۱۹۴.

← علامه امینی صاحب الغدیر

اربلی یکی از دانشمندان و نابغ کم نظیر جهان اسلام است که با داشتن دانش سرشار و معلومت چشم گیرش در قرن هفتم هجری درخشید، او در زمره بزرگترین علمای علم ادب پیش از خود قرار دارد با این حال او یکی از سیاست پردازان عصر درخشان خود بود چنان که حقیقت فقه و حدیث نیز توسط وی آشکار گردید و سنگر های مذهب (به) وسیله او حمایت شد و کتاب ارزنده اش «کشف الغمّه» بهترین اثری است که درباره تاریخ پیشوایان دین، نشان دادن فضائل آنان و دفاع از حریم شان و دعوت به سوی آنان نوشته شده است. این کتاب دلیل قاطع بر دانش زیاد، مهارت در حدیث، ثبت در مذهب، نبوغ در ادب و مهارت در شعر این دانشمند تواناست.

[۲۰۲] امل الامل، ج ۲، ص ۴۴۶.

اندیشه های نلب

اربلی به عنوان اندیشمند اسلامی دارای تفکرات و اندیشه های ارزشمندی بود. وی به خاطر برخورداری از افکاری والا در میان دانشمندان اسلامی از مقام و منزلت ویژه ای برخوردار است. در این جا به برخی از اندیشه های وی اشاره می کنیم:

← شیدای اهل بیت

اربلی در فرصت های مناسب در کتاب کشف الغمّه گاهی با نظم و زمانی با عبارت های شیوا، عشق و علاقه خود را به اهل بیت عصمت - علیهم السلام - ابراز می دارد. او در ضمن شرح حال امام حسین - علیه السلام - می نویسد.

← سوگوار امام حسین

علی بن عیسی در موارد متعددی حزن و اندوه خود را از حوادث غم بار کربلا اظهار می دارد و حتی گاهی تحمل خود را از شنیدن و نقل مصیبت های حضرت اباعبدالله الحسین - علیه

السلام - از دست می‌دهد. او می‌گوید:
گاهی شنیدن این اوضاع و احوال شدیداً دل مرا به درد می‌آورد و نمی‌توانم این مصائب را آن‌چنان که رخ داده بنگارم. من سالهاست که در روز عاشورا و در مجالس عزاداری برخی از این مصائب و روضه‌ها را نمی‌توانم گوش کرده و تحمل نمایم و از شدت ناراحتی بر آن‌چه که بر آن حضرت و اهل بیت - علیهم السلام - وی گذشته است، گاهی مشرف به هلاکت می‌شوم و تا آن‌جا که می‌توانم بر آن حضرت و اهل بیتش گریه می‌کنم و بر قاتلان و دشمنانشان لعن و نفرین می‌فرستم. اما حزن و اندوه من با این‌ها تسکین نمی‌یابد و در مصیبت آن جناب نمی‌توانم آرامش حقیقی خود را بازیابم.»
[۲۱] أمل الأمل، ج ۲، ص ۶۴.

سیاستمداران متکین

اربلی بعد از واقعه موصل و تصرف این شهر توسط مغول، به بغداد هجرت کرد و با خاندان جوینی همکاری نزدیک داشت؛ و با استفاده از قدرت سیاسی و اقتصادی، در ترویج دین مبین اسلام و تعظیم عالمان دین و نشر ادب و فضائل و ترمیم خرابی‌های مغول از هیچ کوششی فروگذار نکرد. وی با علاءالدین جوینی حاکم خیر و دانش دوست بغداد پیوندی عمیق داشت تا آن‌جا که وقتی علاءالدین جوینی معروف به عطا ملک - مورد غضب اباقخان مغول قرار گرفت و توسط او به همدان احضار شد، علی بن عیسی نیز در کنار علاءالدین به عنوان اسیر در زنجیر گرفتار بود، آنان هنوز در گردنه اسداباد بودند که اباقخان در سال ۶۸۰ هـ.ق، در گذشت و آن‌ها آزاد شدند. او همچنان با خاندان جوینی همراهی می‌کرد تا این که شمس‌الدین جوینی، توسط ارغون شاه، مقتول و عطا ملک نیز در گذشت و علی بن عیسی از صحنه سیاست کنار رفت.

اربلی در زمان حکومت تاج‌الدین بن صلیا

اربلی در زمان حکومت تاج‌الدین بن صلیا در اربل به دبیری پرداخت و کاتب وی بود و پس از سقوط اربل به دست مغولان [۲۲] رشیدالدین فضل‌الله، جامع التواریخ، ج ۲، ص ۷۱۶، چلپ بهمن کریمی، تهران ۱۳۶۲ ش.

اربلی در زمان حکومت علاءالدین عطا ملک جوینی

به گفته خود در رجب ۶۶۰ به بغداد رفت و در زمان علاءالدین عطا ملک جوینی (متوفی ۶۸۱) در دیوان انشا به دبیری پرداخت.

[۲۳] ابن شاکر کتبی، فوات الوفيات، ج ۳، ص ۵۷، چلپ احسان عیسی، بیروت ۱۹۷۳-۱۹۷۴.

[۲۴] خلیل بن ابیبک صفدی، کتاب الوافی بالوفیات، ج ۲۱، ص ۲۷۹، ج ۲۱، چلپ محمد حجیری، اشنوتگارت ۱۴۱۱/۱۹۹۱.

[۲۵] ابن فوطی، الحوادث الجامعة و التجارب النافعة فی المائة السابعة، ج ۱، ص ۳۴۱، چلپ مصطفی جواد، بغداد ۱۳۵۱.

اربلی در بغداد از اطرافیان عطا ملک جوینی

[۲۶] علی بن عیسی بهاءالدین اربلی، التذکرة الفخریة، ج ۱، ص ۴۷، چلپ نوری حمودی قیسی و حاتم صالح ضامن، بغداد ۱۴۰۴/۱۹۸۴.

و در سفر و حضر همراه او بود و در منزلی مشرف بر دجله و معروف به «دیوان شرابی» اقامت داشت و بیشترین آثار خود را در همین زمان تألیف کرد و در ۶۷۸ تعمیر مسجدی معروف به جامع بلب السیف را عهده دار گشت.

[۲۷] علی بن عیسی بهاءالدین اربلی، رساله الطیف، ج ۱، ص ۸۵-۸۶، چلپ عبدالله جبوری، بغداد ۱۹۶۸/۱۳۸۸.

[۲۸] علی بن عیسی بهاءالدین اربلی، رساله الطیف، مقدمه جبوری، ص ۱۴، چلپ عبدالله جبوری، بغداد ۱۹۶۸/۱۳۸۸.

[۲۹] عبدالله بن فضل‌الله و صاف‌حضره، تاریخ و صاف، ج ۱، ص ۱۰۴، چلپ سنگی بمبئی ۱۲۶۹.

[۳۰] ابن فوطی، الحوادث الجامعة و التجارب النافعة فی المائة السابعة، ج ۱، ص ۲۷۷-۲۷۸، چلپ مصطفی جواد، بغداد ۱۳۵۱.

[۳۱] ابن فوطی، الحوادث الجامعة و التجارب النافعة فی المائة السابعة، ج ۱، ص ۳۶۶، چلپ مصطفی جواد، بغداد ۱۳۵۱.

اربلی در سال ۶۸۰

در ۶۸۰ به سعایت دشمنان، اباقخان مغول پسر هلاکو (حک: ۶۶۳-۶۸۰) به جوینی بدبین شد و دستور داد که جوینی و برخی همراهانش، از جمله اربلی، را به اردوی او در همدان ببرند، ولی پیش از آن‌که آنان به همدان رسند در گردنه اسداباد خبر فوت خان مغول منتشر شد و پس از وی تکودار احمد، برادر اباقخان، ایلیخان شد و جوینی مجدداً به حکومت بغداد گماشته شد و اربلی همچنان با او بود تا این‌که جوینی در ۶۸۱ درگذشت.

[۳۲] عبدالله بن فضل‌الله و صاف‌حضره، تاریخ و صاف، ج ۱، ص ۱۰۴-۱۰۵، چلپ سنگی بمبئی ۱۲۶۹.

[۳۳] علی بن عیسی بهاءالدین اربلی، با ترجمه فارسی به نام ترجمه المناقب، ج ۱، مقدمه شعرانی، ص ۸-۹، از علی بن حسین زورانی، با مقدمه ابوالحسن شعرانی، چلپ ابراهیم میانجی، قم ۱۳۶۴ ش.

اربلی در سال ۶۸۷

در ۶۸۷ سعدالدوله یهودی موصلی - وزیر ارغون خان - مسلمانان را آزار بسیار کرد، و اربلی نیز مدتی از کار برکنار شد تا این‌که سعدالدوله در ۶۹۰ به قتل رسید.

[۳۴] علی بن عیسی بهاءالدین اربلی، با ترجمه فارسی به نام ترجمه المناقب، ج ۱، مقدمه شعرانی، ص ۶، از علی بن حسین زورانی، با مقدمه ابوالحسن شعرانی، چلپ ابراهیم میانجی، قم ۱۳۶۴ ش.

[۳۵] ابن فوطی، الحوادث الجامعة و التجارب النافعة فی المائة السابعة، ج ۱، ص ۴۵۴، چلپ مصطفی جواد، بغداد ۱۳۵۱.

[۳۶] ابن شاکر کتبی، فوات الوفيات، ج ۳، ص ۵۷، چلپ احسان عیسی، بیروت ۱۹۷۳-۱۹۷۴.

- [۴۷] خلیل بن ابیب صفدی، کتب الوافی بالوفیلت، ج ۲۱، ص ۲۷۹، ج ۲۱، چپ محمد حجیری، اشوتنگارت ۱۴۱۱/۱۹۹۱.
- اربلی سالهای آخر عمر خود را خانه نشین شد و به تألیف پرداخت.
- [۴۸] علی بن عیسی بهاءالدین اربلی، با ترجمه فارسی به نام ترجمه المناقب، ج ۱، مقدمه شعرانی، ص ۶، از علی بن حسین زوارنی، با مقدمه ابوالحسن شعرانی، چپ ابراهیم میانجی، قم ۱۳۶۴ ش.
- [۴۹] علی بن عیسی بهاءالدین اربلی، با ترجمه فارسی به نام ترجمه المناقب، ج ۱، مقدمه شعرانی، ص ۱۳، از علی بن حسین زوارنی، با مقدمه ابوالحسن شعرانی، چپ ابراهیم میانجی، قم ۱۳۶۴ ش.
- [۵۰] عمر فزوخ، تاریخ الادب العربی، ج ۳، ص ۶۶۲، ج ۳، بیروت ۱۹۸۹.
- [۵۱] ابن فوطی، الحوادث الجامعة و التجارب النافعة فی المائة السابعة، ج ۱، ص ۴۵۴، چپ مصطفی جواد، بغداد ۱۳۵۱.
- [۵۲] ابن شاکر کتبی، فوات الوفیلت، ج ۳، ص ۵۷، چپ احسان عیلس، بیروت ۱۹۷۳-۱۹۷۴.
- [۵۳] خلیل بن ابیب صفدی، کتب الوافی بالوفیلت، ج ۲۱، ص ۲۷۹، ج ۲۱، چپ محمد حجیری، اشوتنگارت ۱۴۱۱/۱۹۹۱.

تاریخ وفات اربلی

- اربلی بنابر مشهور در ۶۹۲
- [۵۴] ابن حبیب، تنکرة النبیة فی ایام المنصور و بن یه، ج ۱، ص ۱۶۱، چپ محمد محمدامین، قاهره ۱۹۷۶-۱۹۸۶.
- [۵۵] اسماعیل بغدادی، هدیة العارفین، ج ۱، ستون ۷۱۴، در حاجی خلیفه، کشف الظنون، ج ۵، بیروت ۱۹۹۰/۱۴۱۰.
- [۵۶] محمد محسن آقابزرگ طهرانی، طبقات اعلام الشیعة الانوار السلطعة فی المائة السابعة، ج ۱، ص ۱۰۷، چپ علی نقی منزوی، بیروت ۱۳۹۲/۱۹۷۲.
- [۵۷] خیرالدین زرکلی، الاعلام، ج ۴، ص ۳۱۸، بیروت ۱۹۸۰.
- یا ۶۹۳
- [۵۸] ابن فوطی، الحوادث الجامعة و التجارب النافعة فی المائة السابعة، ج ۱، ص ۴۸۰، چپ مصطفی جواد، بغداد ۱۳۵۱.
- [۵۹] محمد بن حسن حرّ عاملی، وسائل الشیعة الی تحصیل مسائل الشریعة، ج ۲، ص ۱۹۵، پانویس ۱، چپ عبدالرحیم ربانی شیرازی، بیروت ۱۴۰۳/۱۹۸۳.
- در بغداد درگذشت.
- البته ابن عماد حنبلی**
- [۶۰] ابن عماد، شذرات الذهب فی اخبار من ذهب، ج ۵، ص ۳۸۳، بیروت ۱۳۹۹/۱۹۷۹.
- سال درگذشت او را ۶۸۳ دانسته است.
- او را در خانه مسکونیش معروف به کارپردازخانه واقع در غرب **بغداد** به خاک سپردند.
- [۶۱] محمد محسن آقابزرگ طهرانی، طبقات اعلام الشیعة الانوار السلطعة فی المائة السابعة، ج ۱، ص ۱۰۷، چپ علی نقی منزوی، بیروت ۱۳۹۲/۱۹۷۲.
- محدث قمی** بر سر مزار او رفته است،
- [۶۲] عیلس قمی، فوائد الرضویة: زندگانی علمای مذهب شیعه، ج ۱، ص ۳۱۷، تهران (تاریخ مقدمه ۱۳۲۷ ش).
- ولی امروزه آن خانه ویران گشته و اثری از آن بر جای نمانده است.
- [۶۳] علی بن عیسی بهاءالدین اربلی، رساله الطیف، مقدمه جبوری، ص ۱۸، چپ عبدالله جبوری، بغداد ۱۳۸۸/۱۹۶۸.

منصب سیاسی اربلی

- درباره وزارت اربلی اختلاف است؛ برخی او را صلح وزارت و صدارت خوانده و یکی از سیاستمداران زمان خویش دانسته اند.
- [۶۴] ابن شاکر کتبی، فوات الوفیلت، ج ۳، ص ۵۷، چپ احسان عیلس، بیروت ۱۹۷۳-۱۹۷۴.
- [۶۵] خلیل بن ابیب صفدی، کتب الوافی بالوفیلت، ج ۲۱، ص ۳۷۸، ج ۲۱، چپ محمد حجیری، اشوتنگارت ۱۴۱۱/۱۹۹۱.
- [۶۶] ابن عماد، شذرات الذهب فی اخبار من ذهب، ج ۵، ص ۳۸۳، بیروت ۱۳۹۹/۱۹۷۹.
- [۶۷] عبدالله بن عیسی افندی اصفهانی، ریاض العلماء و حیاض الفضلاء، ج ۴، ص ۱۶۶، چپ احمد حسینی، قم ۱۴۰۱.
- [۶۸] محمد محسن آقابزرگ طهرانی، الذریعة الی تصانیف الشیعة، ج ۱، ص ۲۱۸، چپ علی نقی منزوی، بیروت ۱۴۰۳/۱۹۸۳.
- [۶۹] عبدالحسین امینی، الغدیر فی الکتب و السنة و الادب، ج ۵، ص ۴۴۶، ج ۲، بیروت ۱۳۹۷/۱۹۷۷، ج ۵، بیروت ۱۳۸۷/۱۹۶۷.
- ابوالحسن شعرانی** نیز وزیر بودن او را با چنان علم و فضل بعید ندانسته است.
- [۷۰] علی بن عیسی بهاءالدین اربلی، با ترجمه فارسی به نام ترجمه المناقب، ج ۱، مقدمه شعرانی، ص ۱۱، از علی بن حسین زوارنی، با مقدمه ابوالحسن شعرانی، چپ ابراهیم میانجی، قم ۱۳۶۴ ش.
- برخی هم احتمال داده‌اند که علی بن عیسی وزیر - معروف به ابن جراح (متوفی ۳۳۴) - شخص دیگری بوده و وزارت «مقتدر» و «قلدر» عباسی را عهده دار بوده است.
- [۷۱] محمد باقر بن زین العابدین خوانساری، روضت الجنّت فی احوال العلماء و السادات، ج ۴، ص ۳۴۱، چپ اسدالله اسماعیلیان، قم ۱۳۹۰-۱۳۹۲.
- [۷۲] عیلس قمی، کتب الکنی و الالقاب، صیدا ۱۳۵۷-۱۳۵۸، چپ افست قم.
- [۷۳] محمد باقر بن زین العابدین خوانساری، روضت الجنّت فی احوال العلماء و السادات، ج ۲، ص ۱۵، چپ اسدالله اسماعیلیان، قم ۱۳۹۰-۱۳۹۲.
- [۷۴] خیرالدین زرکلی، الاعلام، ج ۴، ص ۳۱۷، بیروت ۱۹۸۰.
- [۷۵] محمدعلی مدرس تبریزی، ریحانة الادب، ج ۱، ص ۱۰۲، تهران ۱۳۶۹ ش.

مذهب اربلی از دیدگاه افندی اصفهانی

- به نوشته **افندی اصفهانی**
- [۷۶] عبدالله بن عیسی افندی اصفهانی، ریاض العلماء و حیاض الفضلاء، ج ۴، ص ۱۶۹، چپ احمد حسینی، قم ۱۴۰۱.
- میرداماد** در شرعة التسمیة درباره اربلی تعبیری آورده که یکی از شاگردان وی آن را دال بر امامی نبودن اربلی از نظر میرداماد دانسته و او را **زیدی مذهب** خوانده است.

- از آنجا که اربلی در مواضع متعددی از کشف الغمّة به امامی بودن خود تصریح کرده، زیدی خواندن وی نادرست است. به نظر افندی اصفهانی [۷۷] عبدالله بن عیسی افندی اصفهانی، ریاض العلماء و حیاض الفضلاء، ج ۴، ص ۱۶۹، چاپ احمد حسینی، قم ۱۴۰۱. شاید منشأ این اشتباه آن باشد که یکی از دانشمندان زیدی کتابی به نام کشف الغمّة تألیف کرده است (وی نسخه‌ای از این کتاب را در [تیریز](#) دیده بوده است). [۷۸] محمد محسن آقازرگ طهرانی، الذریعة الی تصانیف الشیعة، ج ۱۸، ص ۴۷، چاپ علی نقی منزوی، بیروت ۱۴۰۳/۱۹۸۳. در منابع کهن نیز به امامی بودن اربلی اشارت رفته است. [۷۹] ابن شاکر کتبی، فوات الوفیات، ج ۳، ص ۵۷، چاپ احسان عیلس، بیروت ۱۹۷۳-۱۹۷۴. [۸۰] خلیل بن ابیبک صفدی، کتاب الوافی بالوفیات، ج ۲۱، ص ۳۷۹، ج ۲۱، چاپ محمد حجیری، اشوتنگارت ۱۴۱۱/۱۹۹۱.

مقامات علمی اربلی

- با توجه به استلادان اربلی، جامعیت وی در علوم مختلف معلوم می‌شود. او را از مشاهیر ائمه [علم نحو](#) و عربیت، [۸۱] حسن صدر، تأسیس الشیعة لعلوم الاسلام، ج ۱، ص ۱۳۰، عراق، چاپ افست تهران. شاعر و کاتب دیوان، [۸۲] ابن شاکر کتبی، فوات الوفیات، ج ۳، ص ۵۷، چاپ احسان عیلس، بیروت ۱۹۷۳-۱۹۷۴. [۸۳] خلیل بن ابیبک صفدی، کتاب الوافی بالوفیات، ج ۲۱، ص ۳۷۹، ج ۲۱، چاپ محمد حجیری، اشوتنگارت ۱۴۱۱/۱۹۹۱. مورخ، ادیب و فقیه، [۸۴] ابن حبیب، تنکرة النبیة فی ایام المنصور و بن یه، ج ۱، ص ۱۶۱، چاپ محمد مهادمین، قاهره ۱۹۷۶-۱۹۸۶. [۸۵] عبدالحسین امینی، الغدیر فی الکتب و السنة و الادب، ج ۵، ص ۴۴۶، ج ۲، بیروت ۱۹۷۷/۱۳۹۷، ج ۵، بیروت ۱۹۶۷/۱۳۸۷. محدثی صدوق، ثقة و منکور در سند اجازات [۸۶] محمد بن حسن حرّ علملی، امل الامل، ج ۲۰، ص ۴۳، چاپ احمد حسینی، ج ۲، قم ۱۳۶۲ ش. [۸۷] محمدباقر بن محمدتقی مجلسی، بحار الانوار، ج ۱، ص ۱۰، بیروت ۱۴۰۳/۱۹۸۳. [۸۸] محمدباقر بن محمدتقی مجلسی، بحار الانوار، ج ۱، ص ۲۹، بیروت ۱۴۰۳/۱۹۸۳. دانسته اند. به گفته [فضل بن روزبهان شافعی](#)، اربلی - به اتفاق جمیع امامیه - از بزرگان علما و در نقل مطالب امین است. [۸۹] نورالله بن شریف الدین شوشتری، احقاق الحق و ازهاق الباطل، ج ۱، ص ۲۹، چاپ مرعشی نجفی، ج ۱، قم (تاریخ مقدمه ۱۳۷۷).

اربلی از شاعران و نثرنویسان بزرگ سده هفتم

- اربلی بی تردید از شاعران و نثرنویسان بزرگ سده هفتم است. نثر او در آثارش ممتاز و استوار است. وی در نوجوانی [شعر](#) می‌سروده [۹۰] علی بن عیسی بهاءالدین اربلی، التنکرة الفخریة، ج ۱، ص ۲۴۶، چاپ نوری حمودی قیسی و حاتم صالح ضامن، بغداد ۱۴۰۴/۱۹۸۴. و در بیشتر ابواب و فنون شعر عرب طبع آزمایی کرده است. [۹۱] علی بن عیسی بهاءالدین اربلی، رساله الطیف، مقدمه جبوری، ص ۲۴، چاپ عبدالله جبوری، بغداد ۱۳۸۸/۱۹۶۸. [۹۲] علی بن عیسی بهاءالدین اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الانمّة، ج ۱، ص ۲۷۰-۲۷۱، چاپ هاشم رسولی محلاً تی، بیروت ۱۴۰۱/۱۹۸۱. [۹۳] علی بن عیسی بهاءالدین اربلی، التنکرة الفخریة، ج ۱، ص ۱۱۱، چاپ نوری حمودی قیسی و حاتم صالح ضامن، بغداد ۱۴۰۴/۱۹۸۴. [۹۴] علی بن عیسی بهاءالدین اربلی، التنکرة الفخریة، ج ۱، ص ۱۶۶، چاپ نوری حمودی قیسی و حاتم صالح ضامن، بغداد ۱۴۰۴/۱۹۸۴. [۹۵] علی بن عیسی بهاءالدین اربلی، التنکرة الفخریة، ج ۱، ص ۲۴۶-۲۴۷، چاپ نوری حمودی قیسی و حاتم صالح ضامن، بغداد ۱۴۰۴/۱۹۸۴. [۹۶] علی بن عیسی بهاءالدین اربلی، التنکرة الفخریة، ج ۱، ص ۳۸۸، چاپ نوری حمودی قیسی و حاتم صالح ضامن، بغداد ۱۴۰۴/۱۹۸۴. [۹۷] علی بن عیسی بهاءالدین اربلی، التنکرة الفخریة، ج ۱، ص ۴۲۱-۴۲۲، چاپ نوری حمودی قیسی و حاتم صالح ضامن، بغداد ۱۴۰۴/۱۹۸۴. [۹۸] ابن فوطی، الحوادث الجامعة و التجارب النافعة فی المائة السابعة، ج ۱، ص ۳۸۰-۳۸۱، چاپ مصطفی جواد، بغداد ۱۳۵۱. [۹۹] عبدالحسین امینی، الغدیر فی الکتب و السنة و الادب، ج ۵، ص ۴۴۴-۴۴۵، ج ۲، بیروت ۱۹۷۷/۱۳۹۷، ج ۵، بیروت ۱۹۶۷/۱۳۸۷.

اربلی از راویان شعر حضرت علی

- اربلی علاوه بر این که قصائدی در مدح [اهل بیت](#) علیهم السلام سروده، از راویان شعر [حضرت علی](#) علیه السلام نیز بوده است. [۱۰۰] عبدالحسین امینی، الغدیر فی الکتب و السنة و الادب، ج ۲، ص ۲۶، ج ۲، بیروت ۱۹۷۷/۱۳۹۷، ج ۵، بیروت ۱۹۶۷/۱۳۸۷.

قدرت شاعری اربلی

- قدرت شاعری او را می‌توان در ابیاتی که بالبداهه سروده و نیز در نشستهای ادبی او با جوینی، ابن صلیبا و دیگران یافت. [۱۰۱] علی بن عیسی بهاءالدین اربلی، رساله الطیف، ج ۱، ص ۸۵-۸۶، چاپ عبدالله جبوری، بغداد ۱۳۸۸/۱۹۶۸.

- [۱۰۲] علی بن عیسیٰ بهاء‌الدین اربلی، التذکرۃ الفخریة، ج ۱، ص ۱۵۳-۱۵۴، چپ نوری حمودی قیسی و حاتم صالح ضامن، بغداد ۱۴۰۴/۱۹۸۴.
- [۱۰۳] علی بن عیسیٰ بهاء‌الدین اربلی، التذکرۃ الفخریة، ج ۱، ص ۱۶۱-۱۶۲، چپ نوری حمودی قیسی و حاتم صالح ضامن، بغداد ۱۴۰۴/۱۹۸۴.
- [۱۰۴] علی بن عیسیٰ بهاء‌الدین اربلی، التذکرۃ الفخریة، ج ۱، ص ۱۶۶، چپ نوری حمودی قیسی و حاتم صالح ضامن، بغداد ۱۴۰۴/۱۹۸۴.
- [۱۰۵] علی بن عیسیٰ بهاء‌الدین اربلی، التذکرۃ الفخریة، ج ۱، ص ۲۰۴، چپ نوری حمودی قیسی و حاتم صالح ضامن، بغداد ۱۴۰۴/۱۹۸۴.
- [۱۰۶] علی بن عیسیٰ بهاء‌الدین اربلی، التذکرۃ الفخریة، ج ۱، ص ۲۴۲، چپ نوری حمودی قیسی و حاتم صالح ضامن، بغداد ۱۴۰۴/۱۹۸۴.
- [۱۰۷] علی بن عیسیٰ بهاء‌الدین اربلی، التذکرۃ الفخریة، ج ۱، ص ۳۸۰، چپ نوری حمودی قیسی و حاتم صالح ضامن، بغداد ۱۴۰۴/۱۹۸۴.
- [۱۰۸] علی بن عیسیٰ بهاء‌الدین اربلی، التذکرۃ الفخریة، ج ۱، ص ۳۸۹، چپ نوری حمودی قیسی و حاتم صالح ضامن، بغداد ۱۴۰۴/۱۹۸۴.

فرزند اربلی

اربلی فرزندی به نام ابو الفتح محمد بن علی داشته که به گفته ابن شاکر کتبی

[۱۰۹] ابن شاکر کتبی، فوات الوفيات، ج ۳، ص ۵۸، چپ احسان عیسی، بیروت ۱۹۷۳-۱۹۷۴.

و صفدی

[۱۱۰] خلیل بن ابی‌بکر صفدی، کتاب الوافی بالوفیات، ج ۲۱، ص ۳۷۹، ج ۲۱، چپ محمد حبیری، اشتوتگارت ۱۹۹۱/۱۴۱۱.

پس از فوت پدر در حالت فقر از دنیا رفته است و او نیز فاضل، شاعر و ادیب بوده و کشف الغمّ تراویت کرده است.

[۱۱۱] محمد بن حسن حرّعاملی، امل الامل، ج ۲، ص ۲۸۸، چپ احمد حسینی، ج ۲، قم ۱۳۶۲ ش.

نوه اربلی - عیسی بن محمد - نیز فاضل و شاعر بوده و کتاب کشف الغمّه را از جنش روایت کرده است.

[۱۱۲] محمد بن حسن حرّعاملی، امل الامل، ج ۲، ص ۲۱۲، چپ احمد حسینی، ج ۲، قم ۱۳۶۲ ش.

آثار و تألیفات اربلی

آثار اربلی عبارت‌اند از:

۱. کشف الغمّة فی معرفة الائمة.

۲. موضوع کتاب کشف الغمّة فی معرفة الائمة، کشف الغمّة فی معرفة الائمة که از منابع معتبر در شرح حال **پیامبر اسلام**، **حضرت خدیجه**، **حضرت فاطمه** و امامان دوازده گانه علیهم‌السلام به شمار می‌آید.

این کتاب دو جزء دارد: جزء اول دربرگیرنده زندگانی **پیامبر اسلام** صلی الله علیه و آله و سلم و **امام علی** علیه‌السلام است و تاریخ اتمام آن **شعبان ۶۷۸** است.

[۱۱۳] علی بن عیسیٰ بهاء‌الدین اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الائمة، ج ۲، ص ۷۰، چپ هاشم رسولی محلاّتی، بیروت ۱۹۸۱/۱۴۰۱.

و جزء دوم دربرگیرنده زندگانی حضرت فاطمه و حضرت خدیجه و امامان علیهم‌السلام است و تاریخ اتمام آن **رمضان ۶۸۷** ذکر شده است.

[۱۱۴] علی بن عیسیٰ بهاء‌الدین اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الائمة، ج ۳، ص ۳۴۳، چپ هاشم رسولی محلاّتی، بیروت ۱۹۸۱/۱۴۰۱.

← اقرار به شیعه بودن خود در مقدمه کتاب

وی در مقدمه کتاب

[۱۱۵] علی بن عیسیٰ بهاء‌الدین اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الائمة، ج ۱، ص ۳، چپ هاشم رسولی محلاّتی، بیروت ۱۹۸۱/۱۴۰۱.

صراحتاً تشیع خود را اعلام داشته و «اهل بیت» علیهم‌السلام را «ثانی ثقلین» دانسته، دوستی و دشمنی با آنان را دوستی و دشمنی با **خدا** عنوان کرده است. او چند منظره با دانشمندان اهل سنت داشته

[۱۱۶] علی بن عیسیٰ بهاء‌الدین اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الائمة، ج ۱، ص ۸۵، چپ هاشم رسولی محلاّتی، بیروت ۱۹۸۱/۱۴۰۱.

[۱۱۷] محمد بن حسن حرّعاملی، امل الامل، ج ۱، ص ۱، علی بن عیسیٰ بهاء‌الدین اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الائمة، ج ۱، ص ۳، چپ هاشم رسولی محلاّتی، بیروت ۱۹۸۱/۱۴۰۱. ص ۳۴۰،

چپ محمد علی مدرس تبریزی، ریحانة الالب، ج ۱، ص ۱۰۲، تهران ۱۳۶۹ ش. احمد حسینی، ج ۲، قم ۱۳۶۲ ش.

و تعبیراتی همچون «اصحابنا الشیعة»

[۱۱۸] علی بن عیسیٰ بهاء‌الدین اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الائمة، ج ۲، ص ۸۶، چپ هاشم رسولی محلاّتی، بیروت ۱۹۸۱/۱۴۰۱.

و «انا معاشر الشیعة»

[۱۱۹] علی بن عیسیٰ بهاء‌الدین اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الائمة، ج ۲، ص ۵۲، چپ هاشم رسولی محلاّتی، بیروت ۱۹۸۱/۱۴۰۱.

دارد.

← روش اربلی در تألیف کشف الغمّة

اربلی در کشف الغمّه راه اختصار را پیموده

[۱۲۰] علی بن عیسیٰ بهاء‌الدین اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الائمة، ج ۱، ص ۶، چپ هاشم رسولی محلاّتی، بیروت ۱۹۸۱/۱۴۰۱.

[۱۲۱] محمد محسن آقابرگ طهرانی، الذریعة الی تصانیف الشیعة، ج ۱، ص ۲۱۸، چپ علی نقی منزوی، بیروت ۱۹۸۳/۱۴۰۳.

[۱۲۲] علی بن عیسیٰ بهاء‌الدین اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الائمة، ج ۳، ص ۸۶، چپ هاشم رسولی محلاّتی، بیروت ۱۹۸۱/۱۴۰۱.

و روایت هر باب را نخست از طریق **اهل سنت** و سپس از طریق **شیعه** روایت کرده

[۱۲۳] علی بن عیسیٰ بهاء‌الدین اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الائمة، ج ۲، ص ۷۵، چپ هاشم رسولی محلاّتی، بیروت ۱۹۸۱/۱۴۰۱.

و از منابع مختلف شیعه و **سنی** بهره برده است،

[۱۲۴] علی بن عیسیٰ بهاء‌الدین اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الائمة، ج ۱، ص ۸۴، چپ هاشم رسولی محلاّتی، بیروت ۱۹۸۱/۱۴۰۱.

- [۱۲۵] علی بن عیسیٰ بهاء‌الدین اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الائمة، ج ۱، ص ۱۰۸، چپ هاشم رسولی محلاً تی، بیروت ۱۴۰۱/۱۹۸۱.
- [۱۲۶] علی بن عیسیٰ بهاء‌الدین اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الائمة، ج ۱، ص ۳۳۹-۳۳۸، چپ هاشم رسولی محلاً تی، بیروت ۱۴۰۱/۱۹۸۱.
- [۱۲۷] علی بن عیسیٰ بهاء‌الدین اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الائمة، ج ۲، ص ۱۵۵، چپ هاشم رسولی محلاً تی، بیروت ۱۴۰۱/۱۹۸۱.
- [۱۲۸] علی بن عیسیٰ بهاء‌الدین اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الائمة، ج ۲، ص ۳۵۳، چپ هاشم رسولی محلاً تی، بیروت ۱۴۰۱/۱۹۸۱.
- [۱۲۹] عبدالحسین امینی، الغدیر فی الکتاب و السنة و الادب، ج ۵، ص ۴۴۷، ج ۲، بیروت ۱۳۹۷/۱۹۷۷، ج ۵، بیروت ۱۳۸۷/۱۹۶۷.
- [۱۳۰] محمد محسن آقابزرگ طهرانی، طبقت اعلام الشیعة الانوار الساطعة فی المائة السابعة، ج ۱، ص ۱۰۸، چپ علی نقی منزوی، بیروت ۱۳۹۲/۱۹۷۲.
- [۱۳۱] علی بن عیسیٰ بهاء‌الدین اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الائمة، ج ۳، ص ۳۴۳، چپ هاشم رسولی محلاً تی، بیروت ۱۴۰۱/۱۹۸۱.

او در پایان هر بلب **قصیده‌ای** نیز در **مدح** یا **مرثیه** اهل بیت علیهم‌السلام سروده است.

← منابع کتب کشف الغمّة

این کتب از منابع **وسائل الشیعة**

- [۱۳۲] علی بن عیسیٰ بهاء‌الدین اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الائمة، ج ۲، ص ۴۳، چپ هاشم رسولی محلاً تی، بیروت ۱۴۰۱/۱۹۸۱.

و **بحار الانوار**

- [۱۳۳] علی بن عیسیٰ بهاء‌الدین اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الائمة، ج ۱، ص ۱۰، چپ هاشم رسولی محلاً تی، بیروت ۱۴۰۱/۱۹۸۱.

- [۱۳۴] علی بن عیسیٰ بهاء‌الدین اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الائمة، ج ۱، ص ۲۹، چپ هاشم رسولی محلاً تی، بیروت ۱۴۰۱/۱۹۸۱.

و عبارات آن در غایت فصاحت و مشتمل بر اشعار نیکو و اخباری مستند است.

- [۱۳۵] علی بن عیسیٰ بهاء‌الدین اربلی، با ترجمه فارسی به نام ترجمه المناقب، ج ۱، مقدمه شعرانی، ص ۱۶، از علی بن حسین زواری، با مقدمه ابوالحسن شعرانی، چپ ابراهیم میانجی، قم ۱۳۶۴ ش.

← تلخیص کشف الغمّة

کشف الغمّة چندین بار تلخیص و ترجمه شده است.

- [۱۳۶] عبدالله بن عیسیٰ اصفهانی، ریاض العلماء و حیاض الفضلاء، ج ۱، ص ۱۷۷، چپ احمد حسینی، قم ۱۴۰۱.

- [۱۳۷] عبدالله بن عیسیٰ اصفهانی، ریاض العلماء و حیاض الفضلاء، ج ۵، ص ۳۴۳، چپ احمد حسینی، قم ۱۴۰۱.

- [۱۳۸] محمد محسن آقابزرگ طهرانی، الذریعة الی تصانیف الشیعة، ج ۴، ص ۱۳۹، چپ علی نقی منزوی، بیروت ۱۴۰۳/۱۹۸۳.

- [۱۳۹] محمد محسن آقابزرگ طهرانی، الذریعة الی تصانیف الشیعة، ج ۴، ص ۴۲۵، چپ علی نقی منزوی، بیروت ۱۴۰۳/۱۹۸۳.

- [۱۴۰] علی بن عیسیٰ بهاء‌الدین اربلی، رسالة الطیف، مقدمه جبوری، ص ۲۲، چپ عبدالله جبوری، بغداد ۱۳۸۸/۱۹۶۸.

همچنین بعضی از بخشهای آن جداگانه با عنوانهای حیاة الامامین زین العابدین و محمدالباقر و حیاة الامام جعفر الصادق چپ شده است.

- [۱۴۱] علی بن عیسیٰ بهاء‌الدین اربلی، رسالة الطیف، مقدمه جبوری، ص ۲۲، چپ عبدالله جبوری، بغداد ۱۳۸۸/۱۹۶۸.

- [۱۴۲] خیرالدین زرکلی، الاعلام، ج ۴، ص ۳۱۹، بیروت ۱۹۸۰.

← التذکرة الفخریة

التذکرة الفخریة که به گفته اربلی

- [۱۴۳] علی بن عیسیٰ بهاء‌الدین اربلی، التذکرة الفخریة، ج ۱، ص ۴۸-۴۹، چپ نوری حمودی قیسی و حاتم صالح ضامن، بغداد ۱۴۰۴/۱۹۸۴.

آن را به درخواست **فخرالدین منوچهر بن ابی‌الکرم همدانی** نایب عطاملک جوینی تألیف کرده است

- [۱۴۴] ابن فوطی، تلخیص مجمع الادب فی معجم الاقرب، ج ۴، قسم ۳، ص ۴۱۹-۴۲۰، جزء ۴، قسم ۳، چپ مصطفی جواد، دمشق ۱۹۶۵.

← محتوی التذکرة الفخریة

بیش‌تر به اشعار معاصران و نوپردازان نظر دارد. مؤلف به درخواست فخرالدین پاره‌ای دوبیتی، موالیا و موشحلت نیز بر آن افزوده است

- [۱۴۵] علی بن عیسیٰ بهاء‌الدین اربلی، التذکرة الفخریة، ج ۱، ص ۴۹، چپ نوری حمودی قیسی و حاتم صالح ضامن، بغداد ۱۴۰۴/۱۹۸۴.

هر چند کاتب نسخه بر آن‌ها دست نیافته است.

- [۱۴۶] علی بن عیسیٰ بهاء‌الدین اربلی، التذکرة الفخریة، ج ۱، ص ۴۹۰، چپ نوری حمودی قیسی و حاتم صالح ضامن، بغداد ۱۴۰۴/۱۹۸۴.

← تاریخ تألیف التذکرة الفخریة

به گفته ابن فوطی

- [۱۴۷] ابن فوطی، تلخیص مجمع الادب فی معجم الاقرب، ج ۴، قسم ۳، ص ۴۱۹، جزء ۴، قسم ۳، چپ مصطفی جواد، دمشق ۱۹۶۵.

تاریخ تألیف کتاب ۶۷۱ بوده است.

اربلی در تذکرة الفخرية **غنا** و اصولت مغنیان را بررسی کرده و در هر بلب مقدمه‌ای به اسلوب ترسل و مسجع آورده که از ویژگیهای نثر آن دوران حکایت دارد [۱۴۸] علی بن عیسی بهاء‌الدین اربلی، التذکرة الفخرية، مقدمه، ص ۱۳، چاپ نوری حمودی قیسی و حاتم صالح ضامن، بغداد ۱۴۰۴/۱۹۸۴. این کتاب علاوه بر مقدمه شامل هشت بلب در معانی غنایی و توصیف طبیعت و مدح و فخری است. و اربلی در آن علاوه بر نقل اشعار به نقد آن‌ها نیز پرداخته و معیارهای جدیدی در نقد عرضه کرده است.

[۱۴۹] علی بن عیسی بهاء‌الدین اربلی، التذکرة الفخرية، ج ۱، ص ۱۴۲، چاپ نوری حمودی قیسی و حاتم صالح ضامن، بغداد ۱۴۰۴/۱۹۸۴.

[۱۵۰] علی بن عیسی بهاء‌الدین اربلی، التذکرة الفخرية، ج ۱، ص ۱۴۵، چاپ نوری حمودی قیسی و حاتم صالح ضامن، بغداد ۱۴۰۴/۱۹۸۴.

[۱۵۱] علی بن عیسی بهاء‌الدین اربلی، التذکرة الفخرية، ج ۱، ص ۱۴۶، چاپ نوری حمودی قیسی و حاتم صالح ضامن، بغداد ۱۴۰۴/۱۹۸۴.

[۱۵۲] علی بن عیسی بهاء‌الدین اربلی، التذکرة الفخرية، ج ۱، ص ۲۲۷، چاپ نوری حمودی قیسی و حاتم صالح ضامن، بغداد ۱۴۰۴/۱۹۸۴.

او به **سرفتهای** برخی شاعران از دیگران

[۱۵۳] علی بن عیسی بهاء‌الدین اربلی، التذکرة الفخرية، ج ۱، ص ۱۴۲، چاپ نوری حمودی قیسی و حاتم صالح ضامن، بغداد ۱۴۰۴/۱۹۸۴.

[۱۵۴] علی بن عیسی بهاء‌الدین اربلی، التذکرة الفخرية، ج ۱، ص ۱۴۵، چاپ نوری حمودی قیسی و حاتم صالح ضامن، بغداد ۱۴۰۴/۱۹۸۴.

[۱۵۵] علی بن عیسی بهاء‌الدین اربلی، التذکرة الفخرية، ج ۱، ص ۱۴۶، چاپ نوری حمودی قیسی و حاتم صالح ضامن، بغداد ۱۴۰۴/۱۹۸۴.

[۱۵۶] علی بن عیسی بهاء‌الدین اربلی، التذکرة الفخرية، ج ۱، ص ۲۴۳، چاپ نوری حمودی قیسی و حاتم صالح ضامن، بغداد ۱۴۰۴/۱۹۸۴.

و به احوال شعرا و برخی ابیات آنرا اشاره کرده است که در دیگر منابع یافت نمی‌شود.

[۱۵۷] علی بن عیسی بهاء‌الدین اربلی، التذکرة الفخرية، ج ۱، ص ۸۵، چاپ نوری حمودی قیسی و حاتم صالح ضامن، بغداد ۱۴۰۴/۱۹۸۴.

[۱۵۸] علی بن عیسی بهاء‌الدین اربلی، التذکرة الفخرية، ج ۱، ص ۱۱۲، چاپ نوری حمودی قیسی و حاتم صالح ضامن، بغداد ۱۴۰۴/۱۹۸۴.

[۱۵۹] علی بن عیسی بهاء‌الدین اربلی، التذکرة الفخرية، ج ۱، ص ۱۷۴، چاپ نوری حمودی قیسی و حاتم صالح ضامن، بغداد ۱۴۰۴/۱۹۸۴.

[۱۶۰] علی بن عیسی بهاء‌الدین اربلی، التذکرة الفخرية، ج ۱، ص ۱۸۹، چاپ نوری حمودی قیسی و حاتم صالح ضامن، بغداد ۱۴۰۴/۱۹۸۴.

[۱۶۱] علی بن عیسی بهاء‌الدین اربلی، التذکرة الفخرية، ج ۱، ص ۱۹۲، چاپ نوری حمودی قیسی و حاتم صالح ضامن، بغداد ۱۴۰۴/۱۹۸۴.

[۱۶۲] علی بن عیسی بهاء‌الدین اربلی، التذکرة الفخرية، ج ۱، ص ۲۴۲، چاپ نوری حمودی قیسی و حاتم صالح ضامن، بغداد ۱۴۰۴/۱۹۸۴.

← رساله الطیف

رساله الطیف

[۱۶۳] اسماعیل بغدادی، هدیه العارفین، ج ۱، ستون ۷۱۴، در حلجی خلیفه، کشف الظنون، ج ۵، بیروت ۱۹۹۰/۱۴۱۰.

[۱۶۴] محمد محسن آقابزرگ طهرانی، طبقات اعلام الشيعة: الانوار الساطعة فی المائة السابعة، ج ۱، ص ۱۰۷، چاپ علی نقی منزوی، بیروت ۱۹۷۲/۱۳۹۲.

[۱۶۵] عمر رضا کخالی، معجم المؤلفین، ج ۷، ص ۱۶۳، دمشق ۱۹۵۷-۱۹۶۱، چاپ افست بیروت.

به نثر که از آثار گرانبهای اربلی است و دربرگیرنده اخبار و اشعار شاعران جاهلی، **اسلام** و برخی معاصران مؤلف، و نیز خود او است که بخشی از این ابیات در دیگر کتاب‌ها یافت نمی‌شود. مؤلف در این کتاب راه «طیف الخیال» علم الهدی را پیموده و به برخی ابیات بحتری و ابوتّمّام اشاره کرده است. او میان اسلوب «مقامه نویسی» و طیف الخیال جمع بسته و نیم‌نگاهی نیز به رساله الغفران ابوالعلاء معزّی داشته است. اربلی مانند **سید مرتضی** که نقدی علمی به کار بسته و اقوال آمدی را رد کرده و از ابوتّمّام و بحتری دفاع نموده، رفتار کرده و با ذوقی شاعرانه کتاب را تألیف کرده است.

[۱۶۶] علی بن عیسی بهاء‌الدین اربلی، رساله الطیف، مقدمه جبوری، ص ۳۵-۳۲، چاپ عبدالله جبوری، بغداد ۱۹۶۸/۱۳۸۸.

این کتاب نمونه‌های زیبا از تواناییهای ادبی اربلی است.

[۱۶۷] عمر فرّوخ، تاریخ الأدب العربی، ج ۳، ص ۶۶۲، ج ۳، بیروت ۱۹۸۹.

او گوشه‌هایی از زندگانی و موقعیتهای خود را در این کتاب بیان کرده است.

[۱۶۸] مقدمه جبوری، ص ۷۰-۷۴، علی بن عیسی بهاء‌الدین اربلی، رساله الطیف، چاپ عبدالله جبوری، بغداد ۱۹۶۸/۱۳۸۸.

← دیوان شعر

دیوان شعر،

[۱۶۹] محمد بن حسن حرّعاملی، امل الامل، ج ۲، ص ۱۹۵، چاپ احمد حسینی، ج ۲، قم ۱۳۶۲ ش.

[۱۷۰] محمد محسن آقابزرگ طهرانی، الذریعة الی تصانیف الشيعة، ج ۹، قسم ۱، ص ۶۷، چاپ علی نقی منزوی، بیروت ۱۹۸۳/۱۴۰۳.

محققان التذکرة الفخرية بر نسخه خطی آن دست یافته اند.

[۱۷۱] علی بن عیسی بهاء‌الدین اربلی، رساله الطیف، مقدمه جبوری، ص ۲۲، چاپ عبدالله جبوری، بغداد ۱۹۶۸/۱۳۸۸.

← المقامات الاربع

المقامات الاربع که شامل مقامه های بغدادیه، دمشقیه، حلبیه و مصریه است.

[۱۷۲] ابن شاکر کتبی، فوات الوفيات، ج ۳، ص ۵۷، چاپ احسان عیسی، بیروت ۱۹۷۳-۱۹۷۴.

[۱۷۳] خلیل بن ابیک صفدی، کتاب الوافی بالوفیات، ج ۲۱، ص ۳۷۹، ج ۲۱، چاپ محمد حبیری، اشتوتگارت ۱۹۹۱/۱۴۱۱.

[۱۷۴] ابن عماد، شذرات الذهب فی اخبار من ذهب، ج ۵، ص ۳۸، بیروت ۱۹۷۹/۱۳۹۹.

[۱۷۵] اسماعیل بغدادی، هدیه العارفین، ج ۱، ستون ۷۱۴، در حلجی خلیفه، کشف الظنون، ج ۵، بیروت ۱۹۹۰/۱۴۱۰.

[۱۷۶] محمد محسن آقابزرگ طهرانی، الذریعة الی تصانیف الشيعة، ج ۲۲، ص ۸، چاپ علی نقی منزوی، بیروت ۱۹۸۳/۱۴۰۳.

[۱۷۷] خیرالدین زرکلی، الاعلام، ج ۴، ص ۳۱۸، بیروت ۱۹۸۰.

چند رساله.

- [۱۷۸] محمد بن حسن حرّ عاملی، امل الامل، ج ۲، ص ۱۹۵، چاپ احمد حسینی، ج ۲، قم ۱۳۶۲ ش.
[۱۷۹] عمر فروخ، تاریخ الادب العربی، ج ۳، ص ۶۶۲، ج ۳، بیروت ۱۹۸۹.

← جلوة العشاق و خلوة المشتاق

جلوة العشاق و خلوة المشتاق.

- [۱۸۰] عمر فروخ، تاریخ الادب العربی، ج ۳، ص ۶۶۲، ج ۳، بیروت ۱۹۸۹.
[۱۸۱] عمر رضا کخاله، معجم المؤلفین، ج ۷، ص ۱۶۳، دمشق ۱۹۵۷-۱۹۶۱، چاپ افست بیروت.

← نزهة الاخبار فی ابتداء الدنيا و قدر القوى الجبار

نزهة الاخبار (الاخبار) فی ابتداء الدنيا و قدر القوى الجبار.

- [۱۸۲] عمر فروخ، تاریخ الادب العربی، ج ۳، ص ۶۶۲، ج ۳، بیروت ۱۹۸۹.
[۱۸۳] عمر رضا کخاله، معجم المؤلفین، ج ۷، ص ۱۶۳، دمشق ۱۹۵۷-۱۹۶۱، چاپ افست بیروت.

آثار منسوب به اربلی

آثاری نیز که بدو منسوب است اینهاست: **اربعین**، مشتمل بر **جهل حدیث** مختصر

- [۱۸۴] جلال الدین محدث، تعلیقات نقض، ج ۲، ص ۱۱۵۸، تهران ۱۳۵۸ ش.
حداائق البیان فی شرح التبیان فی المعانی و البیان (ظاهراً انتساب ابن کتلب به اربلی اشتباه است)
[۱۸۵] علی بن عیسی بهاء الدین اربلی، التذکرة الفخریة، مقدمه، ص ۲۲، چاپ نوری حمودی قیسی و حاتم صالح ضامن، بغداد ۱۴۰۴/۱۹۸۴.
؛ برهه من الدهر
[۱۸۶] اسماعیل بغدادی، ایضاح المکنون، ج ۱، ستون ۱۸۰، در حاجی خلیفه، کشف الظنون، ج ۳، بیروت ۱۹۹۰/۱۴۱۰.

رحلت

علی بن عیسی اربلی بعد از سال ها تلاش و کوشش در راه ترویج دین و **مذهب تشیع** و اعتلای پرچم پرافتخار **اهل بیت** - علیهم السلام - در سال (۶۹۳ هـ . ق) دار فانی را وداع گفت. پیکر شریف او در شهر **بغداد** و در خانه مسکونی اش به خاک سپرده شد. مزار ابن عالم و ارسته قرن هاست که زیارتگاه شیفتگان **آل محمد** - صلی الله علیه و آله وسلم - است. محدث قمی می نویسد:

«قبر جنب علی بن عیسی در بغداد، در وسط عمارت کارپرداز خانه دولت ایران واقع است و من به سر مزار او رفتم ام و برای روح پرفتوحش فاتحه خوانده ام. نفس الله تربته و اعلى فی الجنة رتبه.
[۱۸۷] فوائد الرضویه، ص ۳۱۷.

فهرست منابع

- (۱) محمد محسن آقابرزگ طهرانی، الذریعة الی تصانیف الشیعة، چاپ علی نقی منزوی، بیروت ۱۹۸۳/۱۴۰۳.
- (۲) محمد محسن آقابرزگ طهرانی، طبقات اعلام الشیعة: الانوار الساطعة فی المائة السابعة، چاپ علی نقی منزوی، بیروت ۱۹۷۲/۱۳۹۲.
- (۳) ابن حبیب، تذکرة النبیة فی ایام المنصور و بن به، چاپ محمد محمدمین، قاهره ۱۹۷۶-۱۹۸۶.
- (۴) ابن شاکر کتبی، فوات الوفیت، چاپ احسان عیسی، بیروت ۱۹۷۳-۱۹۷۴.
- (۵) ابن عماد، شذرات الذهب فی اخبار من ذهب، بیروت ۱۹۷۹/۱۳۹۹.
- (۶) ابن قوطی، تلخیص مجمع الاداب فی معجم الالقب، جزء ۴، قسم ۳، چاپ مصطفی جواد، دمشق ۱۹۶۵.
- (۷) ابن قوطی، الحوادث الجامعة و التجارب النافعة فی المائة السابعة، چاپ مصطفی جواد، بغداد ۱۳۵۱.
- (۸) عبدالله بن عیسی افندی اصفهانی، ریاض العلماء و حیاض الفضلاء، چاپ احمد حسینی، قم ۱۴۰۱.
- (۹) محسن امین، اعیان الشیعة، چاپ حسن امین، بیروت ۱۹۸۳/۱۴۰۳.
- (۱۰) عبدالحسین امینی، الغدیر فی الکتب و السنة و الادب، ج ۲، بیروت ۱۹۷۷/۱۳۹۷، ج ۵، بیروت ۱۹۶۷/۱۳۸۷.
- (۱۱) اسماعیل بغدادی، ایضاح المکنون، ج ۱، در حاجی خلیفه، کشف الظنون، ج ۳، بیروت ۱۹۹۰/۱۴۱۰.
- (۱۲) اسماعیل بغدادی، هدیه العارفین، ج ۱، در حاجی خلیفه، کشف الظنون، ج ۵، بیروت ۱۹۹۰/۱۴۱۰.
- (۱۳) علی بن عیسی بهاء الدین اربلی، التذکرة الفخریة، چاپ نوری حمودی قیسی و حاتم صالح ضامن، بغداد ۱۴۰۴/۱۹۸۴.

- (١٤) علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، رسالة الطيف، چاپ عبدالله جבורي، بغداد ١٩٦٨/١٣٨٨.
- (١٥) علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، كشف الغمّة في معرفة الائمة، چاپ هاشم رسولي محلاً تي، بيروت ١٩٨١/١٤٠١.
- (١٦) علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، با ترجمه فارسي به نام ترجمه المناقب، از علي بن حسين زوارني، با مقدمه ابوالحسن شعراني، چاپ ابراهيم ميانجي، قم ١٣٦٤ ش.
- (١٧) محمد بن حسن حرّ عاملي، امل الامل، چاپ احمد حسيني، ج ٢، قم ١٣٦٢ ش.
- (١٨) محمد بن حسن حرّ عاملي، وسائل الشيعة الى تحصيل مسائل الشريعة، چاپ عبدالرحيم رباني شيرازي، بيروت ١٩٨٣/١٤٠٣.
- (١٩) محمد باقر بن زين العابدين خوانساري، روضت الجنت في احوال العلماء و السادات، چاپ اسدالله اسماعيليان، قم ١٣٩٠-١٣٩٢.
- (٢٠) رشيدالدين فضل الله، جامع التواريخ، چاپ بهمن كرمي، تهران ١٣٦٢ ش.
- (٢١) خيرالدين زركلي، الاعلام، بيروت ١٩٨٠.
- (٢٢) نورالله بن شريف الدين شوشترى، احقاق الحق و ازهاق الباطل، چاپ مرعشي نجفي، ج ١، قم (تاريخ مقمّه ١٣٧٧).
- (٢٣) حسن صدر، تأسيس الشيعة لعلوم الاسلام، عراق، چاپ افست تهران.
- (٢٤) خليل بن ابيك صفدي، كتاب الوافي بالوفيات، ج ٢١، چاپ محمد حجيري، اشتوتنغارت ١٩٩١/١٤١١.
- (٢٥) عمر فروخ، تاريخ الادب العربي، ج ٣، بيروت ١٩٨٩.
- (٢٦) عيس قمي، فوائد الرضويّه ز ننگاني علماي مذهب شيعه، تهران (تاريخ مقمّه ١٣٢٧ ش).
- (٢٧) عيس قمي، كتاب الكنى و الاقرب، صيدا ١٣٥٧-١٣٥٨، چاپ افست قم.
- (٢٨) عمر رضا كخاله، معجم المؤلفين، دمشق ١٩٥٧-١٩٦١، چاپ افست بيروت.
- (٢٩) محمداقبر بن محمّد تقى مجلسي، بحار الانوار، بيروت ١٩٨٣/١٤٠٣.
- (٣٠) جلال الدين محدث، تعليقات نقض، تهران ١٣٥٨ ش.
- (٣١) محمّد علي مدرس تبريزي، ريحانة الادب، تهران ١٣٦٩ ش.
- (٣٢) عبدالله بن فضل الله و صاف حضرت، تاريخ و صاف، چاپ سنگي بمبني ١٢٦٩.

پانویس

١. ↑ عمر فروخ، تاريخ الادب العربي، ج ٣، ص ٦٦١، ج ٣، بيروت ١٩٨٩.
٢. ↑ ابن حبيب، تنكرة النبيه في ايام المنصور و بن به، ج ١، ص ١٦١، چاپ محمد محمّامين، قاهره ١٩٧٦-١٩٨٦.
٣. ↑ ابن فوطي، تلخيص مجمع الاداب في معجم الاقرب، ج ٤، قسم ٣، ص ٢٧٤-٢٧٥، جزء ٤، قسم ٣، چاپ مصطفى جواد، دمشق ١٩٦٥.
٤. ↑ علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، رسالة الطيف، مقدمه جבורي، ص ١٨٠-١٩٠، چاپ عبدالله جבורي، بغداد ١٩٦٨/١٣٨٨.
٥. ↑ عبدالله بن عيسى افندي اصفهاني، رياض العلماء و حياض الفضلاء، ج ٤، ص ١٦٦-١٦٨، چاپ احمد حسيني، قم ١٤٠١.
٦. ↑ عبدالحسين اميني، الغدير في الكتاب و السنة و الادب، ج ٥، ص ٤٤٦-٤٤٧، ج ٢، بيروت ١٩٧٧/١٣٩٧، ج ٥، بيروت ١٩٦٧/١٣٨٧.
٧. ↑ عمر فروخ، تاريخ الادب العربي، ج ٣، ص ٦٦١، ج ٣، بيروت ١٩٨٩.
٨. ↑ علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، كشف الغمّة في معرفة الائمة، ج ١، ص ١٤، چاپ هاشم رسولي محلاً تي، بيروت ١٩٨١/١٤٠١.
٩. ↑ علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، كشف الغمّة في معرفة الائمة، ج ١، ص ١٠٨، چاپ هاشم رسولي محلاً تي، بيروت ١٩٨١/١٤٠١.
١٠. ↑ علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، كشف الغمّة في معرفة الائمة، ج ١، ص ٣٣٧، چاپ هاشم رسولي محلاً تي، بيروت ١٩٨١/١٤٠١.
١١. ↑ علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، كشف الغمّة في معرفة الائمة، ج ١، ص ٣٦٣-٣٦٤، چاپ هاشم رسولي محلاً تي، بيروت ١٩٨١/١٤٠١.
١٢. ↑ علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، كشف الغمّة في معرفة الائمة، ج ٢، ص ٧٥، چاپ هاشم رسولي محلاً تي، بيروت ١٩٨١/١٤٠١.
١٣. ↑ علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، كشف الغمّة في معرفة الائمة، ج ٢، ص ٣٧٢، چاپ هاشم رسولي محلاً تي، بيروت ١٩٨١/١٤٠١.
١٤. ↑ علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، كشف الغمّة في معرفة الائمة، ج ٣، ص ٤٣، چاپ هاشم رسولي محلاً تي، بيروت ١٩٨١/١٤٠١.
١٥. ↑ علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، كشف الغمّة في معرفة الائمة، ج ٣، ص ٢٦٥، چاپ هاشم رسولي محلاً تي، بيروت ١٩٨١/١٤٠١.
١٦. ↑ عيس قمي، كتاب الكنى و الاقرب، ج ١، ص ١٩٩-٢٠٠، صيدا ١٣٥٧-١٣٥٨، چاپ افست قم.
١٧. ↑ عبدالحسين اميني، الغدير في الكتاب و السنة و الادب، ج ٥، ص ٤٤٦، ج ٢، بيروت ١٩٧٧/١٣٩٧، ج ٥، بيروت ١٩٦٧/١٣٨٧.
١٨. ↑ محمد بن حسن حرّ عاملي، امل الامل، ج ٢، ص ٨٠، چاپ احمد حسيني، ج ٢، قم ١٣٦٢ ش.
١٩. ↑ محمد بن حسن حرّ عاملي، امل الامل، ج ٢، ص ٢٦، چاپ احمد حسيني، ج ٢، قم ١٣٦٢ ش.
٢٠. ↑ محمد بن حسن حرّ عاملي، امل الامل، ج ٢، ص ٦١، چاپ احمد حسيني، ج ٢، قم ١٣٦٢ ش.
٢١. ↑ محمد بن حسن حرّ عاملي، امل الامل، ج ٢، ص ٦٣، چاپ احمد حسيني، ج ٢، قم ١٣٦٢ ش.
٢٢. ↑ محمد بن حسن حرّ عاملي، امل الامل، ج ٢، ص ١٤٧، چاپ احمد حسيني، ج ٢، قم ١٣٦٢ ش.
٢٣. ↑ محمد بن حسن حرّ عاملي، امل الامل، ج ٢، ص ١٦٤، چاپ احمد حسيني، ج ٢، قم ١٣٦٢ ش.
٢٤. ↑ محمد بن حسن حرّ عاملي، امل الامل، ج ٢، ص ٢٨٨، چاپ احمد حسيني، ج ٢، قم ١٣٦٢ ش.
٢٥. ↑ عبدالحسين اميني، الغدير في الكتاب و السنة و الادب، ج ٥، ص ٤٤٧-٤٤٨، ج ٢، بيروت ١٩٧٧/١٣٩٧، ج ٥، بيروت ١٩٦٧/١٣٨٧.
٢٦. ↑ مقدمه جבורي، ص ١٩-٢٠، علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، رسالة الطيف، چاپ عبدالله جבורي، بغداد ١٩٦٨/١٣٨٨.
٢٧. ↑ محمد محسن آقابرگ طهراني، الزريعة الى تصانيف الشيعة، ج ١، ص ٢١٨-٢١٩، چاپ علي نفي منزوي، بيروت ١٩٨٣/١٤٠٣.
٢٨. ↑ محسن امين، اعيان الشيعة، ج ٣، ص ١٣٥، چاپ حسن امين، بيروت ١٩٨٣/١٤٠٣.
٢٩. ↑ امل الامل، ج ٢، ص ١٩٤.
٣٠. ↑ امل الامل، ج ٢، ص ٤٤٦.
٣١. ↑ امل الامل، ج ٢، ص ٦٤.
٣٢. ↑ رشيدالدين فضل الله، جامع التواريخ، ج ٢، ص ٧١٦، چاپ بهمن كرمي، تهران ١٣٦٢ ش.
٣٣. ↑ ابن شاکر کنتي، فوات الوفيات، ج ٣، ص ٥٧، چاپ احسان عيس، بيروت ١٩٧٣-١٩٧٤.
٣٤. ↑ خليل بن ابيك صفدي، كتاب الوافي بالوفيات، ج ٢١، ص ٢٧٩، ج ٢١، چاپ محمد حجيري، اشتوتنغارت ١٩٩١/١٤١١.
٣٥. ↑ ابن فوطي، الحوادث الجامعة و التجارب النافعة في المائة السابعة، ج ١، ص ٣٤١، چاپ مصطفى جواد، بغداد ١٣٥١.
٣٦. ↑ علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، التنكرة الفخرية، ج ١، ص ٤٧، چاپ نوري حمودي قيسي و حاتم صالح ضامن، بغداد ١٤٠٤/١٩٨٤.
٣٧. ↑ علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، رسالة الطيف، ج ١، ص ٨٥-٨٦، چاپ عبدالله جבורي، بغداد ١٩٦٨/١٣٨٨.

٣٨. ↑ علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، رسالة الطيف، مقدمه جبوري، ص ١٤، چپ عبدالله جبوري، بغداد ١٩٦٨/١٣٨٨.
٣٩. ↑ عبدالله بن فضل الله وصانف حضرة، تاريخ وصانف، ج ١، ص ١٠٤، چپ سنگي بمبئي ١٢٦٩.
٤٠. ↑ ابن فوطي، الحوادث الجامعة و التجارب النافعة في المائة السابعة، ج ١، ص ٢٧٧-٢٧٨، چپ مصطفى جواد، بغداد ١٣٥١.
٤١. ↑ ابن فوطي، الحوادث الجامعة و التجارب النافعة في المائة السابعة، ج ١، ص ٣٤٦، چپ مصطفى جواد، بغداد ١٣٥١.
٤٢. ↑ عبدالله بن فضل الله وصانف حضرة، تاريخ وصانف، ج ١، ص ١٠٤-١٠٥، چپ سنگي بمبئي ١٢٦٩.
٤٣. ↑ علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، با ترجمه فارسي به نام ترجمه المناقب، ج ١، مقدمه شعراني، ص ٨-٩، از علي بن حسين زوارني، با مقدمه ابوالحسن شعراني، چپ ابراهيم ميانجي، قم ١٣٦٤ ش.
٤٤. ↑ علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، با ترجمه فارسي به نام ترجمه المناقب، ج ١، مقدمه شعراني، ص ٦، از علي بن حسين زوارني، با مقدمه ابوالحسن شعراني، چپ ابراهيم ميانجي، قم ١٣٦٤ ش.
٤٥. ↑ ابن فوطي، الحوادث الجامعة و التجارب النافعة في المائة السابعة، ج ١، ص ٤٥٤، چپ مصطفى جواد، بغداد ١٣٥١.
٤٦. ↑ ابن شاکر کتبي، فوات الوفيات، ج ٣، ص ٥٧، چپ احسان عيس، بيروت ١٩٧٣-١٩٧٤.
٤٧. ↑ خليل بن ابيک صفدي، کتب الوافي بالوفيات، ج ٢١، ص ٢٧٩، ج ٢١، چپ محمد حجيري، اشتوتگارت ١٩٩١/١٤١١.
٤٨. ↑ علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، با ترجمه فارسي به نام ترجمه المناقب، ج ١، مقدمه شعراني، ص ٦، از علي بن حسين زوارني، با مقدمه ابوالحسن شعراني، چپ ابراهيم ميانجي، قم ١٣٦٤ ش.
٤٩. ↑ علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، با ترجمه فارسي به نام ترجمه المناقب، ج ١، مقدمه شعراني، ص ١٣، از علي بن حسين زوارني، با مقدمه ابوالحسن شعراني، چپ ابراهيم ميانجي، قم ١٣٦٤ ش.
٥٠. ↑ عمر فروخ، تاريخ الادب العربي، ج ٣، ص ٦٦٢، ج ٣، بيروت ١٩٨٩.
٥١. ↑ ابن فوطي، الحوادث الجامعة و التجارب النافعة في المائة السابعة، ج ١، ص ٤٥٤، چپ مصطفى جواد، بغداد ١٣٥١.
٥٢. ↑ ابن شاکر کتبي، فوات الوفيات، ج ٣، ص ٥٧، چپ احسان عيس، بيروت ١٩٧٣-١٩٧٤.
٥٣. ↑ خليل بن ابيک صفدي، کتب الوافي بالوفيات، ج ٢١، ص ٢٧٩، ج ٢١، چپ محمد حجيري، اشتوتگارت ١٩٩١/١٤١١.
٥٤. ↑ ابن حبيب، تنكرة النبيه في ايام المنصور و بن يه، ج ١، ص ١٦١، چپ محمد محمدامين، قاهره ١٩٧٦-١٩٨٦.
٥٥. ↑ اسماعيل بغدادي، هدية العارفين، ج ١، ستون ٧١٤، در حلجى خليفه، كشف الظنون، ج ٥، بيروت ١٩٩٠/١٤١٠.
٥٦. ↑ محمد محسن آقابرزگ طهراني، طبقت اعلام الشيعة الانوار الساطعة في المائة السابعة، ج ١، ص ١٠٧، چپ علي نقى منزوي، بيروت ١٩٧٢/١٣٩٢.
٥٧. ↑ خير الدين زرکلي، الاعلام، ج ٤، ص ٣١٨، بيروت ١٩٨٠.
٥٨. ↑ ابن فوطي، الحوادث الجامعة و التجارب النافعة في المائة السابعة، ج ١، ص ٤٨٠، چپ مصطفى جواد، بغداد ١٣٥١.
٥٩. ↑ محمد بن حسن حرّ عاملي، وسائل الشيعة الى تحصيل مسائل الشريعة، ج ٢، ص ١٩٥، پانويس ١، چپ عبدالرحيم رباني شيرازي، بيروت ١٤٠٣/١٩٨٣.
٦٠. ↑ ابن عماد، شذرات الذهب في اخبار من ذهب، ج ٥، ص ٣٨٣، بيروت ١٩٧٩/١٣٩٩.
٦١. ↑ محمد محسن آقابرزگ طهراني، طبقت اعلام الشيعة الانوار الساطعة في المائة السابعة، ج ١، ص ١٠٧، چپ علي نقى منزوي، بيروت ١٩٧٢/١٣٩٢.
٦٢. ↑ عيس قمي، فوائد الرضويه زنگاني علمای مذهب شيعه، ج ١، ص ٣١٧، تهران (تاريخ مقدمه ١٣٢٧ ش).
٦٣. ↑ علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، رسالة الطيف، مقدمه جبوري، ص ١٨، چپ عبدالله جبوري، بغداد ١٩٦٨/١٣٨٨.
٦٤. ↑ ابن شاکر کتبي، فوات الوفيات، ج ٢، ص ٥٧، چپ احسان عيس، بيروت ١٩٧٣-١٩٧٤.
٦٥. ↑ خليل بن ابيک صفدي، کتب الوافي بالوفيات، ج ٢١، ص ٣٧٨، ج ٢١، چپ محمد حجيري، اشتوتگارت ١٩٩١/١٤١١.
٦٦. ↑ ابن عماد، شذرات الذهب في اخبار من ذهب، ج ٥، ص ٣٨٣، بيروت ١٩٧٩/١٣٩٩.
٦٧. ↑ عبدالله بن عيسى افندي اصفهاني، رياض العلماء و حياض الفضلاء، ج ٤، ص ١٦٦، چپ احمد حسيني، قم ١٤٠١.
٦٨. ↑ محمد محسن آقابرزگ طهراني، الذريعة الى تصانيف الشيعة، ج ١، ص ٢١٨، چپ علي نقى منزوي، بيروت ١٩٨٣/١٤٠٣.
٦٩. ↑ عبدالحسين اميني، الغدير في الكتبل و السنة و الادب، ج ٥، ص ٤٤٦، ج ٢، بيروت ١٩٧٧/١٣٩٧، ج ٥، بيروت ١٩٦٧/١٣٨٧.
٧٠. ↑ علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، با ترجمه فارسي به نام ترجمه المناقب، ج ١، مقدمه شعراني، ص ١١، از علي بن حسين زوارني، با مقدمه ابوالحسن شعراني، چپ ابراهيم ميانجي، قم ١٣٦٤ ش.
٧١. ↑ محمد باقر بن زين العابدين خوانساري، روضت الجنّت في لحوال العلماء و السادات، ج ٤، ص ٣٤١، چپ اسدالله اسماعيليان، قم ١٣٩٠-١٣٩٢.
٧٢. ↑ عيس قمي، کتب الکنى و الائقب، صيدا ١٣٥٧-١٣٥٨، چپ افست قم.
٧٣. ↑ محمد باقر بن زين العابدين خوانساري، روضت الجنّت في لحوال العلماء و السادات، ج ٢، ص ١٥، چپ اسدالله اسماعيليان، قم ١٣٩٠-١٣٩٢.
٧٤. ↑ خير الدين زرکلي، الاعلام، ج ٤، ص ٣١٧، بيروت ١٩٨٠.
٧٥. ↑ محمدعلي مدرس تبريزي، ریحانة الادب، ج ١، ص ١٠٢، تهران ١٣٦٩ ش.
٧٦. ↑ عبدالله بن عيسى افندي اصفهاني، رياض العلماء و حياض الفضلاء، ج ٤، ص ١٦٩، چپ احمد حسيني، قم ١٤٠١.
٧٧. ↑ عبدالله بن عيسى افندي اصفهاني، رياض العلماء و حياض الفضلاء، ج ٤، ص ١٦٩، چپ احمد حسيني، قم ١٤٠١.
٧٨. ↑ محمد محسن آقابرزگ طهراني، الذريعة الى تصانيف الشيعة، ج ١٨، ص ٤٧، چپ علي نقى منزوي، بيروت ١٩٨٣/١٤٠٣.
٧٩. ↑ ابن شاکر کتبي، فوات الوفيات، ج ٣، ص ٥٧، چپ احسان عيس، بيروت ١٩٧٣-١٩٧٤.
٨٠. ↑ خليل بن ابيک صفدي، کتب الوافي بالوفيات، ج ٢١، ص ٣٧٩، ج ٢١، چپ محمد حجيري، اشتوتگارت ١٩٩١/١٤١١.
٨١. ↑ حسن صدر، تأسيس الشيعة لعلوم الاسلام، ج ١، ص ١٣٠، عراق، چپ افست تهران.
٨٢. ↑ ابن شاکر کتبي، فوات الوفيات، ج ٣، ص ٥٧، چپ احسان عيس، بيروت ١٩٧٣-١٩٧٤.
٨٣. ↑ خليل بن ابيک صفدي، کتب الوافي بالوفيات، ج ٢١، ص ٣٧٩، ج ٢١، چپ محمد حجيري، اشتوتگارت ١٩٩١/١٤١١.
٨٤. ↑ ابن حبيب، تنكرة النبيه في ايام المنصور و بن يه، ج ١، ص ١٦١، چپ محمد محمدامين، قاهره ١٩٧٦-١٩٨٦.
٨٥. ↑ عبدالحسين اميني، الغدير في الكتبل و السنة و الادب، ج ٥، ص ٤٤٦، ج ٢، بيروت ١٩٧٧/١٣٩٧، ج ٥، بيروت ١٩٦٧/١٣٨٧.
٨٦. ↑ محمد بن حسن حرّ عاملي، امل الامل، ج ٢٠، ص ٤٣، چپ احمد حسيني، ج ٢، قم ١٣٦٢ ش.
٨٧. ↑ محمدباقر بن محمدنقى مجلسي، بحار الانوار، ج ١، ص ١٠، بيروت ١٩٨٣/١٤٠٣.
٨٨. ↑ محمدباقر بن محمدنقى مجلسي، بحار الانوار، ج ١، ص ٢٩، بيروت ١٩٨٣/١٤٠٣.
٨٩. ↑ نورالله بن شريف الدين شوشتری، لحاق الحق و ازهلق الباطل، ج ١، ص ٢٩، چپ مرعشي نجفي، ج ١، قم (تاريخ مقدمه ١٣٧٧).
٩٠. ↑ علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، التنكرة الفخرية، ج ١، ص ٢٤٦، چپ نوري حمودي قيسي و حاتم صالح ضامن، بغداد ١٤٠٤/١٩٨٤.

١٤٧. [ابن فوطي، تلخيص مجمع الادب في معجم الالقاب، ج ٤، قسم ٣، ص ٤١٩، جزء ٤، قسم ٣، حلب مصطفي جواد، دمشق ١٩٦٥/١٩٨٤.](#)
١٤٨. [علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، التنكرة الفخرية، مقدمه، ص ١٣، چاپ نوري حمودي قيسي و حاتم صالح ضامن، بغداد ١٩٨٤/١٤٠٤.](#)
١٤٩. [علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، التنكرة الفخرية، ج ١، ص ١٤٢، چاپ نوري حمودي قيسي و حاتم صالح ضامن، بغداد ١٩٨٤/١٤٠٤.](#)
١٥٠. [علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، التنكرة الفخرية، ج ١، ص ١٤٥، چاپ نوري حمودي قيسي و حاتم صالح ضامن، بغداد ١٩٨٤/١٤٠٤.](#)
١٥١. [علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، التنكرة الفخرية، ج ١، ص ١٤٦، چاپ نوري حمودي قيسي و حاتم صالح ضامن، بغداد ١٩٨٤/١٤٠٤.](#)
١٥٢. [علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، التنكرة الفخرية، ج ١، ص ٢٢٧، چاپ نوري حمودي قيسي و حاتم صالح ضامن، بغداد ١٩٨٤/١٤٠٤.](#)
١٥٣. [علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، التنكرة الفخرية، ج ١، ص ١٤٢، چاپ نوري حمودي قيسي و حاتم صالح ضامن، بغداد ١٩٨٤/١٤٠٤.](#)
١٥٤. [علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، التنكرة الفخرية، ج ١، ص ١٤٥، چاپ نوري حمودي قيسي و حاتم صالح ضامن، بغداد ١٩٨٤/١٤٠٤.](#)
١٥٥. [علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، التنكرة الفخرية، ج ١، ص ١٤٦، چاپ نوري حمودي قيسي و حاتم صالح ضامن، بغداد ١٩٨٤/١٤٠٤.](#)
١٥٦. [علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، التنكرة الفخرية، ج ١، ص ٢٤٣، چاپ نوري حمودي قيسي و حاتم صالح ضامن، بغداد ١٩٨٤/١٤٠٤.](#)
١٥٧. [علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، التنكرة الفخرية، ج ١، ص ٨٥، چاپ نوري حمودي قيسي و حاتم صالح ضامن، بغداد ١٩٨٤/١٤٠٤.](#)
١٥٨. [علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، التنكرة الفخرية، ج ١، ص ١١٢، چاپ نوري حمودي قيسي و حاتم صالح ضامن، بغداد ١٩٨٤/١٤٠٤.](#)
١٥٩. [علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، التنكرة الفخرية، ج ١، ص ١٧٤، چاپ نوري حمودي قيسي و حاتم صالح ضامن، بغداد ١٩٨٤/١٤٠٤.](#)
١٦٠. [علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، التنكرة الفخرية، ج ١، ص ١٨٩، چاپ نوري حمودي قيسي و حاتم صالح ضامن، بغداد ١٩٨٤/١٤٠٤.](#)
١٦١. [علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، التنكرة الفخرية، ج ١، ص ١٩٢، چاپ نوري حمودي قيسي و حاتم صالح ضامن، بغداد ١٩٨٤/١٤٠٤.](#)
١٦٢. [علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، التنكرة الفخرية، ج ١، ص ٢٤٢، چاپ نوري حمودي قيسي و حاتم صالح ضامن، بغداد ١٩٨٤/١٤٠٤.](#)
١٦٣. [اسماعيل بغدادى، هدية العارفين، ج ١، ستون ٧١٤، در حاجى خليفه، كشف الظنون، ج ٥، بيروت ١٩٩٠/١٤١٠.](#)
١٦٤. [محمد محسن آقابزرگ طهرانى، طبقات اعلام الشيعة الانوار الساطعة فى المائة السابعة، ج ١، ص ١٠٧، چاپ على نقى منزوى، بيروت ١٩٧٢/١٣٩٢.](#)
١٦٥. [عمر رضا كخاله، معجم المؤلفين، ج ٧، ص ١٦٣، دمشق ١٩٥٧-١٩٦١، چاپ افست بيروت.](#)
١٦٦. [علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، رسالة الطيف، مقدمه جبورى، ص ٣٥٠-٣٥٢، چاپ عبدالله جبورى، بغداد ١٩٦٨/١٣٨٨.](#)
١٦٧. [عمر فروخ، تاريخ الادب العربى، ج ٣، ص ٦٦٢، ج ٣، بيروت ١٩٨٩.](#)
١٦٨. [مقدمه جبورى، ص ٧٠-٧٤، علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، رسالة الطيف، چاپ عبدالله جبورى، بغداد ١٩٦٨/١٣٨٨.](#)
١٦٩. [محمد بن حسن حرّ علمى، امل الامل، ج ٢، ص ١٩٥، چاپ احمد حسيني، ج ٢، قم ١٣٦٢ ش.](#)
١٧٠. [محمد محسن آقابزرگ طهرانى، الذريعة الى تصانيف الشيعة، ج ٩، قسم ١، ص ٦٧، چاپ على نقى منزوى، بيروت ١٩٨٣/١٤٠٣.](#)
١٧١. [علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، رسالة الطيف، مقدمه جبورى، ص ٢٢، چاپ عبدالله جبورى، بغداد ١٩٦٨/١٣٨٨.](#)
١٧٢. [ابن شاکر کنتى، فوات الوفيات، ج ٢، ص ٥٧، چاپ احسان عيس، بيروت ١٩٧٣-١٩٧٤.](#)
١٧٣. [خليل بن ايک صفدى، کتب الوافى بالوفيات، ج ٢١، ص ٣٧٩، ج ٢١، چاپ محمد حجيرى، اشتوتگارت ١٩٩١/١٤١١.](#)
١٧٤. [ابن عماد، شذرات الذهب فى اخبار من ذهب، ج ٥، ص ٣٨، بيروت ١٩٧٩/١٣٩٩.](#)
١٧٥. [اسماعيل بغدادى، هدية العارفين، ج ١، ستون ٧١٤، در حاجى خليفه، كشف الظنون، ج ٥، بيروت ١٩٩٠/١٤١٠.](#)
١٧٦. [محمد محسن آقابزرگ طهرانى، الذريعة الى تصانيف الشيعة، ج ٩، ص ٢٢، چاپ على نقى منزوى، بيروت ١٩٨٣/١٤٠٣.](#)
١٧٧. [خير الدين زركلى، الاعلام، ج ٤، ص ٣١٨، بيروت ١٩٨٠.](#)
١٧٨. [محمد بن حسن حرّ علمى، امل الامل، ج ٢، ص ١٩٥، چاپ احمد حسيني، ج ٢، قم ١٣٦٢ ش.](#)
١٧٩. [عمر فروخ، تاريخ الادب العربى، ج ٣، ص ٦٦٢، ج ٣، بيروت ١٩٨٩.](#)
١٨٠. [عمر فروخ، تاريخ الادب العربى، ج ٣، ص ٦٦٢، ج ٣، بيروت ١٩٨٩.](#)
١٨١. [عمر رضا كخاله، معجم المؤلفين، ج ٧، ص ١٦٣، دمشق ١٩٥٧-١٩٦١، چاپ افست بيروت.](#)
١٨٢. [عمر فروخ، تاريخ الادب العربى، ج ٣، ص ٦٦٢، ج ٣، بيروت ١٩٨٩.](#)
١٨٣. [عمر رضا كخاله، معجم المؤلفين، ج ٧، ص ١٦٣، دمشق ١٩٥٧-١٩٦١، چاپ افست بيروت.](#)
١٨٤. [جلال الدين محدث، تعليقات نقض، ج ٢، ص ١١٥٨، تهران ١٣٥٨ ش.](#)
١٨٥. [علي بن عيسى بهاء الدين اربلي، التنكرة الفخرية، مقدمه، ص ٢٢، چاپ نوري حمودي قيسي و حاتم صالح ضامن، بغداد ١٩٨٤/١٤٠٤.](#)
١٨٦. [اسماعيل بغدادى، ايضاح المكنون، ج ١، ستون ١٨٠، در حاجى خليفه، كشف الظنون، ج ٥، بيروت ١٩٩٠/١٤١٠.](#)
١٨٧. [فوائد الرضويه، ص ٣١٧.](#)

منبع

دانشنامه جهان اسلام، بنياد دائرة المعارف اسلامي، برگرفته از مقاله «علي بن عيسى بهاء الدين اربلي»، شمار ٢١٤٢، سايت انديشه قم

رده‌های این صفحه: [تاريخ](#) | [علمای شیعه](#) | [علمای قرن هفتم](#) | [مورخان شیعه](#) | [مورخین](#)